

O'QUVCHILAR UCHUN PSIXOLOGIK XIZMATNI JORIY ETISH MASALALARI.*M.N.Payziyeva**Andijon davlat universiteti**Umumiy psixologiya kafedrasi**Katta o'qituvchisi.*

Annotatsiya: Ushbu makolada ta'lim tizimida psixologik xizmatning roli va uning tashkil etish usullari haqidagi fikr va mulohazalar bayon etilgan. Xar biri o'quvchi uchun psixologik muxofaza imkoniyatlarini yaratish va shu asosda o'quv faoliyati samaradorligini ta'minlash zarur bo'ladi. Maktabda o'quvchilarga xos psixik konuniyatlarga tulik rioya kilishda va ta'limni tashkil etishda psixologik xizmat katta ahamiyatga ega.

Tayanch iboralar: Ta'lim tizimi, psixologik maslaxat , psixologik xizmat tuzilishi, maktabda psixologik xizmat,psixolog, mijoz.

ВОПРОСЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ.*Пайзиева М.Н.**Андижанский государственный университет**Кафедра общей психологии**Старший преподаватель.*

Аннотация. В данной статье описывается роль психологической службы в системе образования и методы ее организации. Необходимо создать возможности психологической защиты для каждого обучающегося и обеспечить на этой основе эффективность образовательной деятельности. Психологическая служба имеет большое значение в организации обучения и учете особенностей психического состояния учащихся школы.

Ключевые слова: Система образования, психологическое консультирование, структура психологической службы, психологическая служба в школе, психолог, клиент.

Mutakillikning keyingi yillari ta'lim tizimidagi islohotlar va yangiliklarga boy davri bo'ldi. Bunga misol kilib ta'limda psixologik bilimlarga e'tiborning kuchaishi, soha mutaxassislariga bo'lgan talabni ham ortganligini ko'rsatdi. Shu o'rinda psixologik xizmat masalalari alohida masala sifatida ko'rilayotganini ta'kidlash joiz.

Bu esa ta'limning yukori darajada bo'lishini taqozo kilagadi. Barcha rivojlangan mamlakatlardagi xalq ta'limi tizimining muvaffaqiyati ushbu sohada psixologik xizmatni xar tomonlama to'g'ri va samarali tarzda tadbiq etish bilan bevosita bog'liq ekanligi e'tiborni tortadi. Ayrim adabiyotlar taxlili va kuzatishlarimiz natijasi shundan dalolat beradiki, maktabda psixologik xizmat tizimining ilmiy va amaliy vazifalari turli mamalakatlarda turlicha joriy etilmokda. Bizning umumta'lim maktablarimizda psixologik xizmat tizimi o'ziga xos usulda joriy etilgan va dastlabki eksperimental tadqiqotlar olib borilmoqda. Maktabda ta'lim olayotgan xar bir bola iqtidorini, individual imkoniyatlarini batafsil o'rganmay, tahlil qilmay turib, mazkur o'quvchi kelajagini pedagogik jihatdan to'g'ri baholab bo'lmaydi. O'quvchilarning faolligini ta'minlashda bugungi kunda psixologik xizmat tizimi tomonidan bartaraf qilinishi lozim bo'lgan qator muammolar mavjud. Bolalarni ruxiy va intellektual tayyorgarligi asosida maktabga qabul qilish shunday masalalardan biridir. Keyingi paytda 6-7 yoshga kirgan barcha bolalarni yoppasiga maktabga qabul kilish an'anaga aylangan. psixologlar esa hech qachon ishni bunday tartibda hal etishga yo'l qo'ymagan bo'lar edilar. Sababi, xar bir bola ham aqliy, ham jismoniy jihatdan o'ziga xos individual imkoniyatlariga ega. Ba'zi bolalar olti, yetti, xatto sakkiz yoshga to'lsalarda, ta'limni boshqa tengdoshlari qatori o'zlashtirishga tayyor bo'lmaydilar. Biz esa ularni maktab rejasiga, ba'zan esa ota-onasining hohishiga qarab maktabga qabul qilaveramiz. Mashg'ulotlarga esa bolalarni majburan olib boramiz. Natijada bolalar ruxiy jihatdan turli kasalliklarga yo'liqishi mumkin. Bu esa bolaning akliy va intellektual jihatdan tabiiy rivojlanish ildiziga bolta urish demakdir. Bunday xolatlarga zudlik bilan barham berish, ya'ni xar bir maktab ta'limiga ilk bor qadam qo'ygan bolani maxsus va mukammal ishlab chiqilgan psixologik testlardan o'tkazish va uning natijalari asosidagina maktabga qabul qilish haqida ma'suliyat bilan o'ylashimizga to'g'ri keladi. Boshlang'ich ta'limda kuni uzaytirilgan guruxlarni to'g'ri tashkil etish muammosi ham g'oyat muximdir. Ko'pgina maktablarda aksariyat 1-2 sinf o'quvchilari darsdan sung 4 yoki 5 soatlab maktabda, kuni uzaytirilgan guruxlarda qolib o'qishlari kerak. Bu holda biz 6-7 yoshli bolani 7-8 soatlab maktabda ushlab turamiz.

Xo'sh, bola buni xoxlaydimi? Albatta yo'q. Chunki, xatto biz kattalar ham muntazam bir joyda 7-8 soatlab qolib yoki ishlash imkoniyatiga ega emasmiz. Axir bolaning imkoniyatlari xali ko'prok o'yinga va uxlashga moslashganku. 7-8-soatlab o'qish bir joyda bo'lish jarayonida bola zerikadi, ruxiy jihatdan toliqadi nihoyat, maktabdan beziydi xatto unda yuksak darajada rivoj topishi mumkin eng achinarlisi, bunday xollarda u uyga borib, xatto ovkatni ham yemay uxlab qoladi. Shunday ekan, kuni uzaytirilgan guruxlar tuzilishini shakl va mazmunan psixik talablar asosida qayta ishlab chiqish vakti keldi. Maktabda baholash ham psixologik mezonlar asosida amalga oshirilishi kerak. Psixologik pedagogik adabiyotlardan ma'lumki

boshlangich sinf o'quvchisi uchun eng birinchi maksad bu, yaxshi baho orqali o'z «men» ligini ilk bor xis etish, ota-onasi va kattalar xurmatiga sazovor bo'lishidir. Shuning uchun o'quvchilar yaxshi baho olishga intiladilar. Lekin ko'p hollarda baholash mezonining buzilishi o'quvchi ruxiyatiga, ayni paytda shaxs sifatidagi taraqqiyotiga salbiy ta'sir etmay qolmaydi. Shuning uchun boshlangich sinf o'quvchilarida baholashning psixologik mezonlari chuqurroq o'ylab ko'rilishi kerak.

Bola shaxsini to'g'ri tushunish va uning harakatlarini tahlil qila olish zarur. «Xar bir shaxs qaytarilmas temperamentdir»- degan edi fiziolog olim I.P.Pavlov. Qolaversa, xar bir insonning o'zigagina xos imkoniyatlari mavjudligi va unga hamisha jiddiy e'tibor berish zarurligi haqida Urta Osiyoning buyuk mutafakkirlari Ibn Sino, Farobiy va Beruniy ham o'z zamonalarida alohida qayd etib o'tganlar. Chunonchi, o'qituvchi bola shaxsini tarbiyalash uchun, dastavval uning «betakror olamiga» kira olishi va shunga mos keluvchi tarbiyaviy tadbirlar rejasini tuzishi va qo'llamog'i lozim. Tanikli ruxshunos olim L.S.Vigotskiy taraqqiyotga ilgarilab ketgan ta'limgina samarali bo'lishini qayta-qayta ta'kidlagan edi. Bugun bola kattalar yordamida amalga oshirilayotgan ishni ertaga o'zi bajarishi kerak. Bunga bolani xar tomonlama rivojlantiradigan uni fikrlashga o'rgatadigan, qobiliyatini asta-sekin o'sib borishga imkon yaratadigan, tafakkurining yangi-yangi qirralarini ochadigan pedagogik usullar va maxsus psixik xizmat tizimi mavjud bo'lgan takdirdagina erishish mumkin. Yukoridagi muammolarni xal qilish jarayonida maktab psixologlari quyidagi vazifalarni amalga oshirishlari lozim;

1. Xar bir o'quvchida namoyon bo'lishi mumkin bo'lgan xisxiy zurikish holatlariga xos asosiy ko'rinishlarni aniqlash ya'ni birinchi psixodiagnostik ishlarni tashkil etish;
3. O'quv faoliyatini tashkil etish nazorat qilish va boshqarish jarayonida o'quv faolliigi va samaradorligiga salbiy ta'sir etishi mumkin bo'lgan holatlarni oldindan ko'rib bilishi va ularni bartaraf etish uchun muntazam ravishda tegishli tadbirlar asosida psixoprofilaktik ishlarni tashkil etish;
4. Fanlarni uzlashtirmaydigan o'quvchilarni uzlashtira olmaslik sabablarini aniklash va shu asosda ular bilan alohida mustaqil ishlar olib borish, ulardagi imkoniyatlarni keng miqyosda o'rganish va rivojlanishi orkali o'quvchi shaxsidagi faollikni oshirishni yo'llarini izlash. Yani bunda rivojlantiruvchi va psixokorreksion ishlarni tashkil etish.
5. Xar bir o'quvchining o'zigagina xos iqtidorli, qiziqishlari, maqsadlari o'qish imkoniyatlari haqida shu o'quvchining o'ziga, sinf raxbariga va ota-onasiga o'z vaqtida tegishli ma'lumotlar yetkazish asosida ular bilan xamkorlikni rivojlantirish ya'ni psixologik maslahat ishlarini tashkil etish;
6. Psixologik xizmat nizomiga amal qilgan holda xar bir o'quvchi uchun «Shaxs psixik varaka»sini to'ldirish. Xar bir sinfdagi o'quvchilar guruxi rasmiy va

norasmiy kichik guruxlar, sardorlar va ayrim «ajralib qolgan» o‘quvchilar bilan individual psixik ishlar olib borish rejalarini tuzish. O‘quvchilarni maktabga qabul qilishda faol ishtirok etish va ularni kasbga yo‘llash bilan bog‘lik tadbirlarni takomillashtirish.

Xulosa qilib aytganda, xar biri o‘quvchi uchun psixologik muhofaza imkoniyatlarini yaratish va shu asosda o‘quv faoliyati samaradorligini ta‘minlash zarur bo‘ladi. Maktabda o‘quvchilarga xos psixik konuniyatlarga to‘liq rioya qilish ta‘limni tashkil etishda katta ahamiyatga ega. Shuningdek, bolalarga bilimlari va xuquqlari doirasida boshlang‘ich ta‘lim tizimida olib borilayotgan darslarni psixik jihatdan tahlil qilish va tegishli tavsiyalar ishlab chiqish ta‘limdagi yutuqlar omili bo‘ladi.

Adabiyotlar.

1. G‘oziyev E. Ontogenez psixologiyasi. Toshkent, Noshir., T 2010
2. Do‘stmuhammedova Sh.A., Z.T.Nishonova, S.X.Jalilova, Sh.T.Karimova, Sh.T.Alimbayeva “Yosh davrlari va pedagogik psixologiya” Toshkent Fan va texnologiyalar Markazining bosmaxonasi. 2013
3. Davletshin M.G. va boshqalar «Yosh davrlari va pedagogik psixologiya» T.: TDPU, 2004 yil
4. Abramova.G.S.«Vozrastnayapsixologiya»: Uchebnoeposobie dlya studentov VUZOV.-M., “Izd-vo” 2001.- 621s
5. KriskoV.G. «Psixologiyai pedagogika» M.: Xarvest – AST 2000
6. Zimnyaya.I.A «Pedogagicheskaya psixologiya»: Uchebnikdlyavuzov. –M., “Izd-vo” 2002.-384s
7. ReanA.A., Bordovskaya.N, Rozum.S «Psixologiyai pedagogika» SPb.: Piter 2007

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. T.D.Martinskoy «Detskaya prakticheskaya psixologiya» Pod.red.-M., “Izd-vo”2000.-255s
2. PetersV.A, «Pedagogicheskaya psixologiy)» M. “Izd-vo” : 2000
3. Xrestomatiya., «Psixologiya zrelosti» M.: Samara. Gumanitarniy nauk, 2003

Elektron Ta‘lim resurslari

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz